

Ποσειδών Γαλακτός

Στο βιβλίο του "Ιστορία της δυτικής αρχιτεκτονικής" ο Ντέιβιντ Ουάτκιν προτείνει έναν διαφορετικό τρόπο προσέγγισης του θέματος. Εξετάζει τις διάφορες μορφές και τα κινήματα της αρχιτεκτονικής όχι απλώς στην αλληλοδιαδοχή τους, αλλά στη δυναμική στάση τους απέναντι στα κλασικά πρότυπα.

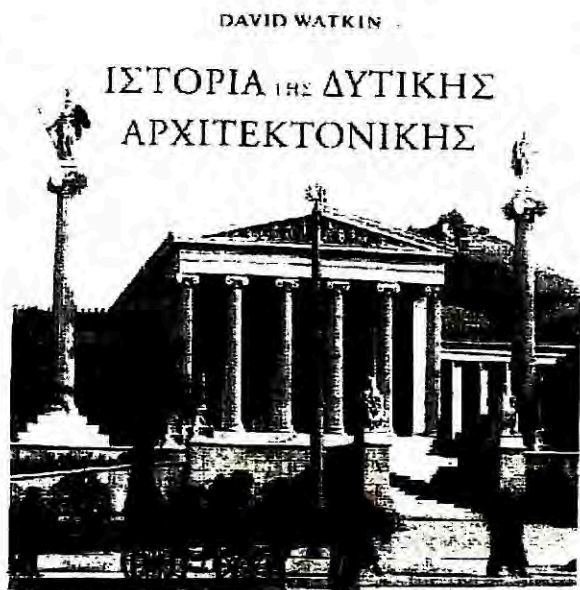
Οι συνεχείς αναβιώσεις της κλασικής αρχιτεκτονικής

DAVID WATKIN

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΡΕΜΕΝΟΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΟΥΡΝΙΚΙΩΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Οι εκδόσεις του Μορφωτικού Ιδρυματος Εθνικής Τραπέζης έβασαν σε κυκλοφορία ένα ακόμη σημαντικό βιβλίο από τον χώρο των ανθρωπιστικών επιστημών. Πρόκειται για μια "ιστορία της δυτικής αρχιτεκτονικής", γραμμένη από τον Ντέιβιντ Ουάτκιν, ο οποίος διδάσκει Ιστορία της Αρχιτεκτονικής στο Πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ, έχει συγγράψει πολλά σχετικά βιβλία και θεωρείται αυθεντία όταν αφορά τον κλασικισμό και τις αναβιώσεις του στην αρχιτεκτονική. Αυτό ακριβώς -οι αναβιώσεις του κλασικισμού- είναι και το σημείο που χαρακτηρίζει την ιδιαίτερη άποψη που διατυπώνει ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο έργο. Ο ίδιος σημειώνει χαρακτηριστικό στον πρόλογο του: "Οπωσδήποτε, είχα πάντα τη γνώμη ότι αυτές ήταν ο μόνος τρόπος να βγάλει κανείς νόημα από την ιστορία της δυτικής αρχιτεκτονικής. Παρατηρώντας τις δογματικές αναβιώσεις του κλασικισμού, από τις οποίες αποκλείεται κατά κύριο λόγο αυτή η ιστορία, βλέπεις ξεκάθαρα ότι η κάθε γενιά χρειάστηκε να ανακαλύψει έναν την κλασική γλώσσα για δική της λογαριασμό και να βρει σ' αυτήν ό,τι ήθελε να βρει. Τον 15ο αιώνα ο Άλμπρεχτ, τον 16ο ο Παλλάντιο, τον 17ο ο Περάυ, τον 18ο ο Άνταμ, τον 19ο ο Σίνκελ, τον 20ό ο Λόμπενς, όλοι τους ανακάλυψαν με τον προσωπικό του τρόπο ο καθένας τη γλώσσα των κλασικών αρχιτεκτονικών ρυθμών. Όλοι, ψάχνοντας τα μυστικά της αρχαίας σχεδίασης, έβρισαν σ' αυτή τους την ανακάλυψη τις δικές τους προσδοκίες, οι οποίες και χρημάτισαν τις αντιδράσεις τους μπροστά στα όσα βρήκαν ή νόμισαν πως βρήκαν". Το βιβλίο πρωτοεκδόθηκε το 1986, σε μια εποχή δηλαδή η οποία μόλις που άρχιζε να ξεπερνά το κίνημα του μοντερνισμού και να αμφισβητεί τις βεβαιότητες του. Δίνει μαζί με παράδοξα, αλλά ο μοντερνισμός, που προσέβαλε με τόσο ένταση τη σχετικότητα των νόσων φυσικής αρχής, είχε δημιουργήσει με τη σειρά του μια σειρά από βεβαιότητες. Μία

από αυτές, όπως εξηγεί ο συγγραφέας, ήταν η άποψη πως "η Μοντέρνα Αρχιτεκτονική αντιπροσώπευε μια απορροσώδευτη ορθοδοξία, ριζωμένη, υλιστική, στην ίδια τη φύση του σύγχρονου ανθρώπου". Κι όμως, από τη δεκαετία του '70 και μετά, τα πράγματα στην αρχιτεκτονική αλλάζουν, όπως αλλού και σε τόσους άλλους τομείς της ανθρώπινης σκέψης. Αν λοιπόν ο πατέρας του μοντερνισμού Λε Κορμπυζιέ θεωρούσε τις αναβιώσεις "κατάπιστη υποδούλωση στο παρελθόν", αν γενικότερα το παρελθόν θεωρούνταν νεκρό, ένα "κοιμητήριο διαφόρων σπών", τώρα πλέον οι αρχιτέκτονες όλο και περισσότερο λαμβάνουν υπ' όψιν τους τις παλιότερες μορφές. Και δεν είναι η πρώτη φορά, μας εξηγεί ο Ντέιβιντ Ουάτκιν. Όπως ισχυρίζεται -και αποδεικνύει πειστικά- στη μελέτη του, η ιστορία της αρχιτεκτονικής περισσότερο από μια ιστορία τωμών και ριζών είναι μια ιστορία αναβιώσεων. Μπορεί αυτό να είναι βέβαια μια κοινή συνείδηση όταν σκεπτόμαστε την εποχή της Αναγέννησης ή πολύ περισσότερο την εποχή του Νεοκλασικισμού, όταν δηλαδή σχεδόν κάθε τομέας της ανθρώπινης δημιουργικότητας αναφερόταν ευθέως στην κλασική αρχαιότητα. Το ίδιο όμως -με μεγαλύτερη ή μικρότερη έμφαση, με μεγαλύτερη ή μικρότερη απόκλιση- συμβαίνει πάντοτε, σύμφωνα με τον συγγραφέα. "Σε διαφορετικές περιόδους", γράφει, "η ίδια μορφή μπορεί να αναβιώσει με πολύ διαφορετικές προθέσεις και να ανακαλύψει διαφορετικά σύννομα εννοιών και αποπλαν. Έτσι, ο Τζαμς Τζέφερσον χρησιμοποίησε έναν κλασικισμό εμπνευσμένων από την αρχαία Ελλάδα για να συμβάλει τις δημοκρατικές αρχές της Αμερικής του 18ου αιώνα, ενώ παρόμοιες μορφές έμελλαν να έχουν πολύ διαφορετικούς συσχετισμούς στη Γερμανία της δεκαετίας του 1930".

Μνήμης: Η Βιβλιοθήκη Σάραϊντ-Τζακόντσαν στα Σάιγιο (1992)
Ασκή του Αρμπαζίου της Ακρόπολης, στην Κωνσταντινούπολη (1913-1924), έργο του Κόρμπιου

Ο Ντέιβιντ Ουάτκιν ξεκινά βεβαίως την πραγμάτευση του από τα θεμέλια: από την ελληνική, ελληνιστική και ρωμαϊκή αρχιτεκτονική. Ιδιαίτερη σημασία μάλιστα δίνει σε εποχές πολύ προγενέστερες από την αρχή, θα πρέπει να κολλήσουμε πολύ πιο πίσω από τη γαλήνη και τη λομπρή πνευματικότητα του Παρθενώνα, σε έναν πιο σμηκλώδη κόσμο αρχαϊκών μυθιστοριών". Κατά την ελληνιστική και τη ρωμαϊκή εποχή οι αρχιτεκτονικοί τύποι διασπείρονται σε μια τεράστια γεωγραφική έκταση, ενώ συνεχίζουν να εμπλουτίζονται. Ο συγγραφέας στη συνέχεια εξετάζει όλες τις περιόδους της δυτικής ιστορίας και παίρνει παραδείγματα από πάρα πολλές χώρες. Ενδεικτικά, οι τίτλοι των κεφαλαίων είναι οι εξής: "Πολυκοκλαστική και βυζαντινή αρχιτεκτονική", "Χαρολίγγεια και ρομανική αρχιτεκτονική", "Τα γοτθικά πείραμα", "Η αναγεννησιακή αρμονία", "Η εξόλιση του Μπαρόκ", "Ο κλασικισμός του 18ου αιώνα", "Ο 19ος αιώνας", "Αρ Νουβώ", "Ο 20ός αιώνας". Από όλες αυτές τις εποχές ο συγγραφέας περιγράφει μια πληθώρα κτηρίων, οικοδομημάτων και πόλεων. Εξετάζοντας το ευρύτερο ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο και τις γενικότερες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, αλλά και συγκεκριμένες αναγνωρίζοντας και τον κρίσιμo ρόλο του στόχου. Σε κάθε περίπτωση η ιστορία δείχνει πως η κλασική αρχιτεκτονική αποδεικνύεται επιτυχημένη -τόσο σε λειτουργικό όσο και σε αισθητικό επίπεδο-, διαχρονική, ένα σταθερό σημείο αναφοράς και εμπνευστής για περίπου τρεις χιλιάδες χρόνια. Και αυτή η σέση διαδοχικά αποτυπώνεται γλωσσικά σ' αυτό το μεγάλο βιβλίο των 743 σελίδων, το οποίο πλησιάζει με 747 σελίδες (47 έγκυρες) και διαθέτει όλα τα στοιχεία που το καθιστούν μια προσεγγιγμένη έκδοση: γλωσσάρι αρχιτεκτονικών όρων, βιβλιογραφία και ευρετήριο.